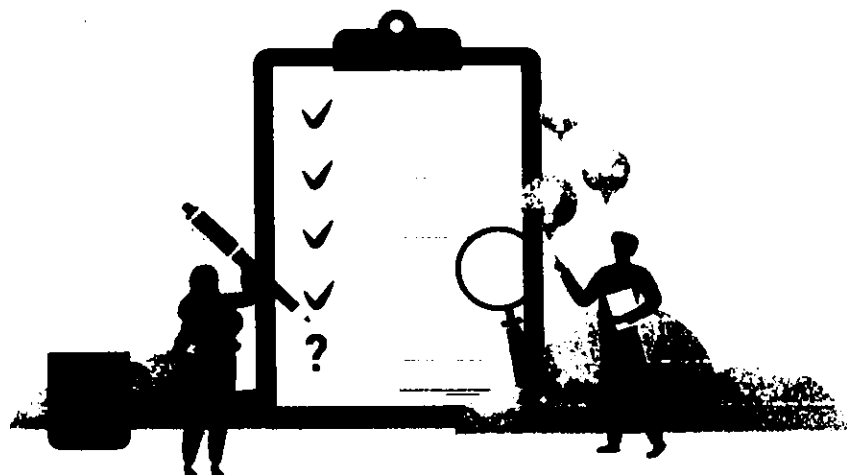

ҲИСОБОТ

ДОИР БА ҶАМЪБАСТИ НАТИҶАИ ТАҲҚИҚОТИ МАҶМУИИ СОТСИОЛОГӢ ОИД БА ДАРКИ КОРРУПСИЯ АЗ ТАРАФИ ҶОМЕА ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДУШАНБЕ – 2025

ҲИСОБОТ

ДОИР БА ҶАМЪБАСТИ НАТИҶАИ ТАДҚИҚОТИ МАҶМУИИ СОТСИОЛОГӢ ОИД БА ДАРКИ КОРРУПСИЯ АЗ ТАРАФИ ҶОМЕА ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавҷудияти коррупсия ва мубориза бо ин зуҳуроти номатлуб яке аз масъалаҳои муҳимми ҳаёти иҷтимоию иқтисодӣ ва сиёсии ҷомеа ба ҳисоб меравад. Зеро таърих нишон медиҳад, ки зуҳури шаклҳои гуногуни он аз сарчашмаҳои мухталиф маншаъ гирифта, ба фаъолияти рушди кишвар ва идоракунии ниҳодҳои он таъсири худро мерасонад.

Ҳамзамон, ин зуҳуроти номатлуб метавонад ба фазои сармоягузорӣ, соҳибкорӣ ва самаранокии идоракунии давлат таъсири манфӣ расонида, рушди босуботи иқтисодию иҷтимоӣ ва сиёсии кишварҳоро халалдор намояд.

Қайд кардан зарур аст, ки ин падидаи номатлуб метавонад, пеш аз ҳама, ба ҳаёти маънавӣ ва иҷтимоию иқтисодӣ ва сиёсии ҷомеа таъсири бевоситаи худро расонида, дастрасии аҳолиро ба хизматрасониҳои гуногуни иҷтимоӣ мушкил намояд, ки дар натиҷа дар байни аҳоли нобаробарии иҷтимоӣ ба миён меояд. Зарурати масъаларо дарк намуда, аз тарафи давлату ҳукумати кишвар ҷиҳати пешгирӣ намудани ин падида ва аз байн бурдани омилҳои коррупсионӣ чораҳои зарурӣ андешида шуда, аз тарафи сохторҳои давлатӣ дар ҳамкорӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ заминаҳои дахлдори меъёрии ҳуқуқӣ фароҳам мегарданд.

Вобаста ба ин, айни замон як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ аз қабili қонуну стратегияҳо ва барномаҳои давлатӣ доир ба пешгирӣ ва бартараф намудани ҳолатҳои коррупсионӣ дар сохторҳои гуногуни иҷтимоӣ амалӣ гардида истодаанд. Баъди соҳибистиклол гардидани кишвар ҷиҳати мустаҳкам намудани сиёсати зиддикоррупсионӣ ва таҳкими асосҳои ҳуқуқию институтсионалии мубориза бо коррупсия қарору қонунҳои дахлдор қабул ва мавриди амал қарор дода шуданд. Аз ҷумла, таҳия ва ду маротиба қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» аз 11 декабри соли 1999 ва аз 25 июли соли 2005, қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи экспертизаи зиддикоррупсионии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ» аз 28 декабри соли 2012, қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба коррупсия» аз 7 августи соли 2020, бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 сентябри соли 2006 қабул гардидани «Дастурамали баҳисобгирини омории ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта ва фехристи ҷунин ҷиноятҳо» ва баъдан бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳрири нав ба тасвиб расидани «Тартиби баҳисобгирини ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд» аз 25 октябри соли 2022, №506, инчунин, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ нишонаи возеҳи гуфтаҳои болост.

Маврид ба зикр аст, ки дар доираи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муковимат ба коррупсия» асосҳои ҳукукию ташкилии муковимат ба коррупсия муайян гардида, муқаррароти он ба ҳамаи шахсони барои иҷрои вазифаҳои давлатӣ ваколатдор, яъне шахсе, ки ба таври доимӣ, муваққатӣ ё бо ваколати махсус мансабҳои давлатии ҳокимияти давлатӣ ё мансабҳои давлатии хизмати давлатиро мутобикӣ санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон ишғол менамояд, шахси мансабдори мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, инчунин шахсони ба он баробаркардашуда (шахсе, ки бо тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳукукии кишвар ба сифати номзад ба ишғоли мансабҳои давлатии интихобӣ ё узви мақомоти интихоботии давлатӣ ба қайд гирифта шудааст, шахсони мансабдори субъектҳои хоҷагидори давлатӣ, субъектҳои хоҷагидоре, ки дар онҳо ҳиссаи давлат на кам аз нисфро ташкил медиҳад, шахсони мансабдори ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ, шахсони мансабдори давлатҳои хориҷӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва намоёндагӣҳои онҳо, ки бо мақомоти давлатӣ, шахси мансабдор, шахсони воқеӣ ва ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон муносибат доранд), шахсе, ки хизматрасониҳои давлатиро амалӣ менамояд, шахсони воқеӣ ва ҳукуқӣ паҳи мегардад.

Дар баробари қонуни мазкур, дигар стратегияву барномаҳои давра ба давра қабул ва амалӣ гардида истодаанд. Аз ҷумла, «Стратегияи мубориза бо коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2008-2012» бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 январи соли 2008, №34, «Стратегияи муковимат ба коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2013-2020» бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 августи соли 2013, №1504 ва «Стратегияи давлатии муковимат бо коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» ва Нақшаи чорабиниҳои амалисозии он барои марҳилаи якум (2021-2025) бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 августи соли 2021, №222 қабул ва тасдиқ гардидаанд.

Ҳадафи асосии амалисозии Стратегия аз баланд бардоштани маърифати зиддикоррупсионии аҳоли ва фароҳам овардани фазои тоқатнопазирӣ ба коррупсия, бартараф намудани сабабу шароитҳои ба коррупсия мусоидаткунанда ва дар маҷмӯъ, паст намудани шиддати коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат буда, барои инкишофи арзишҳои демократӣ ва баланд бардоштани сатҳи некуаҳволии мардум равона гардидааст.

Дар сатҳи байналмилалӣ бошад, самтҳои асосии Стратегия асосан ба муқаммалгардонии қонунозории миллӣ ба талаботи санадҳои ҳукукии байналмилалӣ, таҳлили мунтазами вазъи содиравии ҷиноятҳои ба коррупсия алоқаманд, таъвият бахшидани пешгирии коррупсия дар соҳаҳои гуногуни хизмати давлатӣ, маорифу тандурустӣ, андозу гумрук, хариди давлатии мол, қор ва хизматрасонӣ ва дигар соҳаҳо, ки фаъолиятҳои аз нигоҳи коррупсия осебпазир махсус меёбанд, иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ ва насони ахбори омма дар раванди муковимат ба коррупсия ва баланд бардоштани сатҳи

маърифати зиддикоррупсионии аҳоли, муқаммалгардонӣ ва ислохоти нисоми идоракунии назорати давлатии молиявӣ, қорӣ намудани ҳукумати электронӣ ҷиҳати бартараф намудани омилҳои инсонӣ, муковимат ба коррупсия тавассути таъбиқи қораҳои ҳукукии ҷиноятӣ, маъмурӣ ва интизомӣ, экспертизаи давлатии зиддикоррупсионии санадҳои меъёрии ҳукуқӣ ва лоиҳаҳои онҳо, таъвият бахшидани таҳлили ҳавфҳои коррупсионӣ ва ҳамқорҳои байналмилалӣ дар раванди пешгирий ва муковимат ба коррупсия, ки ҷиҳати қорӣш ва бартараф намудани коррупсия нақши қалидӣ доранд, равона гардидаанд.¹

Қайд қардан зарур аст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамқун узви қомилҳукуқи қомеаи қаҳонӣ дар самти муковимат бо коррупсия дар сатҳи байналмилмилалӣ қорҳои зиёдеро анқом дода истодааст. Аз қумла, кишвари мо 25 сентябри соли 2006 ба «Қонвенсияи Созмони Милали Муттаҳид зидди коррупсия» имзо гузоштааст, ки он аз қониби Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии кишвар 16 апрели соли 2008 тасдиқ гардидааст.

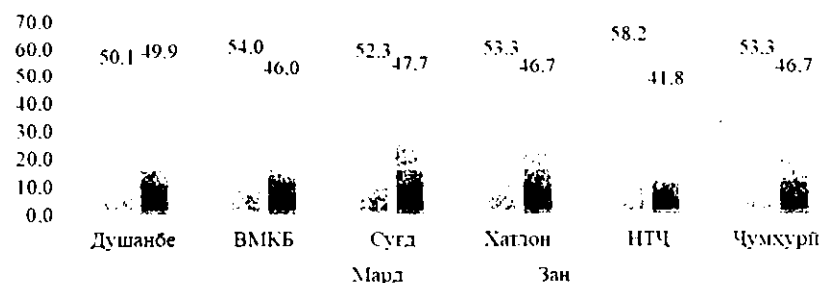
Ҳадафи асосии Қонвенсияи мазкур мусоидат намудан ба қабул ва таҳқими тадбирҳои, ки ба пешгирий ва муборизаи муассир бо коррупсия равона гардидаанд, дастгирии ҳамқории байналмилалӣ ва қӯмақи таҳқиқӣ дар пешгирий ва мубориза бо коррупсия, аз қумла барқардонидани қоронҳо, мусоидат ба ростқавлӣ, қовқиҷдонӣ, масъулият, идоракунии қорусти қорҳо ва молиқияти қамъиятӣ мебошад.

Дар баробари ин, Ҷумҳурии Тоҷикистон Нақшаи Истанбулии амалҳои мубориза бо коррупсияи Шабақаи зиддикоррупсионии Созмони ҳамқорҳои иқтисодӣ ва рушд барои давлатҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказиро пазируфта, пайваста ҳисоботҳои даврию фосилавии қурро унвонии ин Созмон пешниҳод менамояд ва айни замон дар даври 5-уми мониторинги ин тавсияҳо қарор дорад. Нақшаи Истанбулии амалҳои мубориза бо коррупсия як барномаи муҳимми байналмилалӣ мебошад, ки фаъолияти он дар доираи даҳ кишвар ба роҳ монда шудааст: Арманистон, Озарбойҷон, Қурҷистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Молдова, Мугулистон, Украина, Узбекистон ва Тоҷикистон. Аз замони оғози ин барнома (соли 2003) Нақшаи Истанбулии амалҳо мунтазам фаъолияти қурро оид ба ислохоти зидди фасод тавассути баррасии ҳамақониба пеш мебарад.

Омузиши таҷрибаи пешқадами қаҳонӣ ва стандартҳои байналмилалӣ нишон медиҳанд, ки яке аз усулҳои самараноқи муайян намудани сатҳи коррупсия ва роҳҳои муковимат ба он, ин барқузор намудани тадқиқотҳои маҷмуии сотсиологӣ дар байни аҳоли мебошад, ки имқоният фароҳам меорад, то фикру мулоҳизаҳои шаҳрвандон вобаста ба ин масъала, мушкилоти мавқуда, вазъияти қунунӣ ва роҳи усулҳои босамари муковимат бо омилҳои коррупсионӣ муайян қарда шавад. Илова бар ин, тадқиқот имқон медиҳад, ки самарабахшии

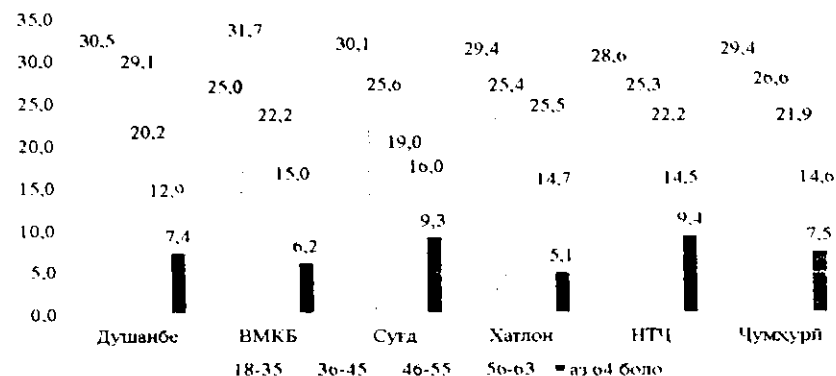
¹ Ахборот оид ба ҳолати иҷрои Стратегияи давлатии муковимат ба коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ва Нақшаи чорабиниҳои амалисозии он барои марҳилаи якум (солҳои 2021-2025) бо қамъбасти соли 2024, 17.03.2025 (санаи муқорачат 17.03.2025)

Чинси респондент (фоиз)

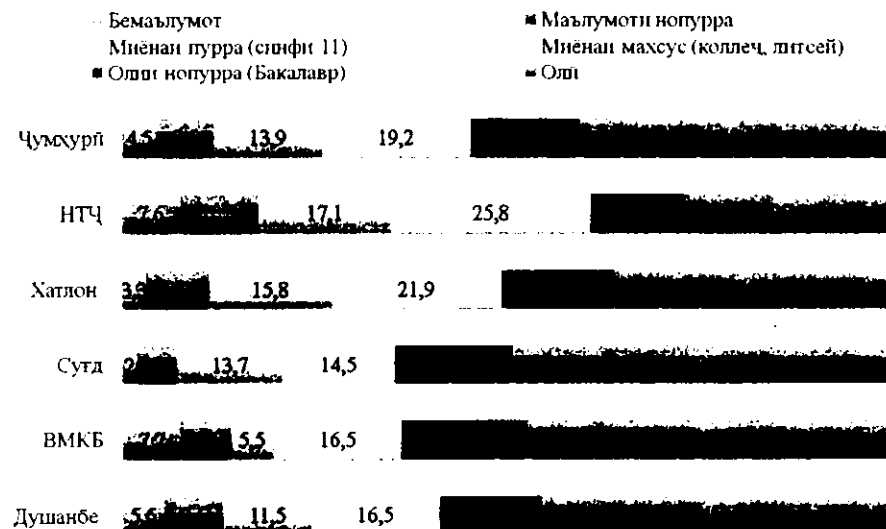
Аз рӯи синну соли респондентон, ҳамагӣ дар сатҳи ҷумхури ҷавонони 18-35 сола - 29,4%, аҳолии 36-45 сола - 26,6%, шахсони 46-55 сола - 21,9%, аз 56 то 63 сола - 14,6% ва шахсони аз 64 сола боло - 7,5%-ро ташкил доданд (диаграммаи 2).

Диаграммаи 2. Синну соли респондент (фоиз)

Дар рафти тадқиқот сатҳи маълумотнокии аҳолии ба тадқиқот фарогирифташуда муайян гардида, тибки диаграммаи дар зер овардашуда дар сатҳи ҷумхури нафароне, ки маълумоти оӣ доранд - 40,9%, олии нопурра (бакалавр) - 14%, миёнаи махсус (колледж, литсей) - 19,2%, миёнаи пурра (синфи 11) - 13,9%, маълумоти нопурра - 7,5% ва шахсоне, ки маълумот надоранд - 4,5%-ро ташкил медиҳанд (диаграммаи 3). Сатҳи маълумотнокии респондентон нишон медиҳад, ки имрӯз сатҳи маълумотнокии аҳоли дар кишвари мо хуб буда, аксарият соҳиби ин ё он маълумот мебошанд ва фаҳмиши дарки коррупсия, бахусус, дар байни аҳолии маълумоти миёна ва олии касбидошта дар сатҳи баланд аст.

Диаграммаи 3. Сатҳи маълумоти респондент (фоиз)

Мавқеи иҷтимоии респондентон гуногун буда, тибки таҳлил, аз ҷумла:

- хизматчи давлатӣ - 19,79%;
- кормандони илмӣ - 17,9%;
- бекор - 15,05%;
- соҳибкор - 13,1%;
- донишҷӯ - 8,4%;
- нафақахӯр - 8,1%;
- деҳқон - 7,6%;
- кормандони хизматрасон - 3,35%;
- кормандони соҳаи тиб - 2,15%;
- маъюб - 1,76%;
- кормандони ёрирасон - 1,2%;
- соҳтмончӣ - 0,5%;
- кормандони соҳаҳои молия ва иқтисод - 0,4%;
- дигар касбу кор - 0,7%-ро ташкил намуданд (ҷадвали 1).

Респондентоне, ки дигар касбу кор доштанд, аксарият худмашгул буда, касби онҳо дӯзанда, сартарош, назанда ва ғайра мебошад. Ҳамзамон, дар ҷадвали 1 тақсимои минтақавии мавқеи иҷтимоии респондентон инъикос гардидааст.

Ҷадвали 1. Мавқеи иҷтимоии респондент (фоиз)

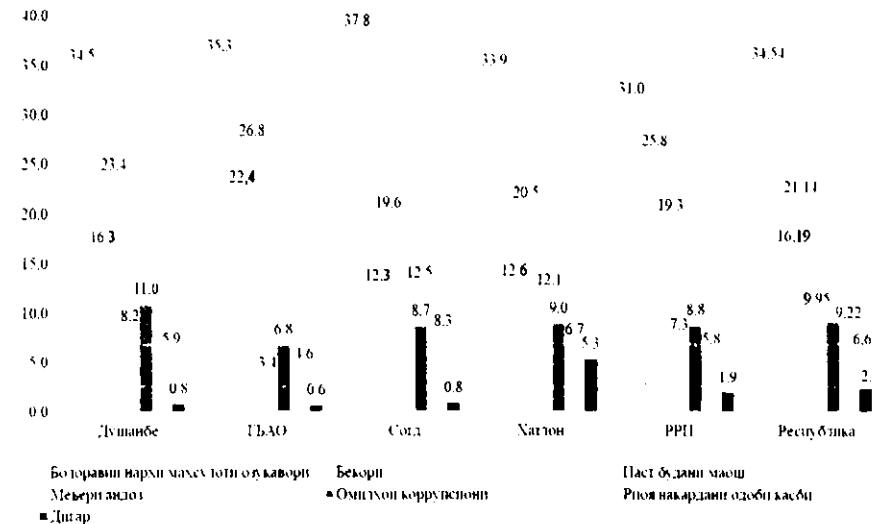
	Душанбе	ВМКБ	Сугд	Хатлон	НТЧ	Ҷумҳурия
Хизматчи давлатӣ	20,7	30,0	25,6	13,7	16,6	19,79
Корманди илмӣ	17,8	20,3	24,0	17,6	9,1	17,9
Донишҷӯ	11,4	5,7	9,3	5,9	8,4	8,4
Соҳибкор	13,7	8,0	10,2	16,7	12,2	13,1
Маъюб	1,0	3,0	1,4	2,1	2,2	1,76
Нафақахӯр	10,1	6,7	8,9	5,9	8,7	8,1
Дехкон	2,2	3,5	9,3	8,3	12,2	7,6
Бекор	17,7	11,7	8,2	14,8	23,1	15,05
Корманди соҳаи тиб	0,6	6,7	0,7	3,8	2,0	2,15
Корманди соҳаи молия ва иқтисод (банк)	0,1	0,2	0,3	0,9	0,2	0,4
Корманди ёрирасон	1,0	1,3	1,1	1,9	0,5	1,2
Корманди хизматрасон	3,1	2,2	0,8	5,9	3,7	3,35
Соҳмончӣ	0,5	0,3	0,0	0,8	0,6	0,5
Дигар	0,1	0,5	0,1	1,8	0,6	0,7
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100	100

ҚИСМАТИ АСОСИИ САВОЛНОМА

Мақсади асосии тадқиқоти мазкур ин омӯзиши дарки аҳолии онди коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, ки саволҳои асосӣ дар ин қисмат оварда мешавад. Аз ҷумла, дар қисмати саволҳои асосӣ ба респондентон савол дода шуд, ки «Имрӯзо кадом мушкилотҳо Шуморо бештар ташвиш медиҳанд?» (диаграммаи 4), аксарият дар сатҳи ҷумҳурӣ ӯ худ 34,54%-и респондентон аз болоравии нархи маҳсулоти озукаворӣ шикоят намуда, 21,14%-и онҳо паст будани музди меҳнат, 16,19% бекориро мушкилоти худ арзёбӣ намуданд. Ҳамзамон, 9,95% қайд намуданд, ки имрӯз мушкилоте, ки онҳоро бештар ташвиш медиҳад, ин меъёри андоз ва 9,22% омилҳои коррупсиониро қайд намуданд. Ҳамин тавр, ба ақидаи 6,63% риоя накардани одоби касбӣ яке аз мушкилоте мебошад, ки имрӯз онҳоро ташвиш медиҳад, 2,33%-и респондентон бошанд, дигар фикру андеша доштанд. Аз ҷумла, қайд намуданд, ки «норасонии барқ, беназорати танзими нархи маҳсулот, дарёфти ҷойи корӣ барои ҷавонон, норасонии об, мушкилоти роҳ, сатҳи пастии хизматрасонии коммуналӣ, дастрасӣ ба китъаи замин ва ғайраҳо» мушкилотест, ки онҳоро ташвиш медиҳанд. Дар баробари ин, нафароне низ буланд, ки ба саволи мазкур ҷавоб дода натавонистанд ӯ худ онҳоро ягон мушкилӣ ташвиш намедихад.

Тибқи таҳлил маълум мегардад, ки дар сатҳи минтақаҳо низ ба андешаи аксарият болоравии нархи маҳсулоти озукаворӣ, паст будани музди меҳнат, бекорӣ, меъёри андоз ва омилҳои коррупсионӣ мушкилоти ташвишвар мебошад.

Диаграммаи 4. Имрӯзо кадом мушкилотҳо Шуморо бештар ташвиш медиҳад? (фоиз)

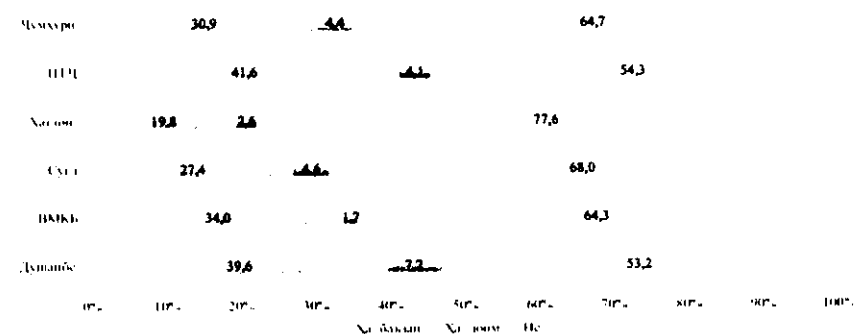
Доир ба фаҳмиши мафҳуми коррупсия ба респондентон саволгузори гардида ва муайян карда шуд, ки дар сатҳи ҷумҳурӣ аксарият коррупсия гуфта пора, ришва, фасод, тамаъҷӯӣ ва суйистифода аз мансабро мефаҳманд. Яъне, доир ба саволи «Шумо коррупсия гуфта чиро мефаҳмед?» (ҷадвали 2) фикру андешаи респондентон гуногун буда, ба ақидаи 23,7% – пора, 22% – ришва, 10,9% – суйистифода аз вазифа, 10,1% – фасод, 9,21% – тамаъҷӯӣ, 4,9% – ҳешутаборчигӣ (непотизм), 4% – дуздии моликияти давлатӣ, 3,9% – беадолатӣ, 3,85% – номи мақомоти Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 3,1% – пуштибонӣ, 2,4% – фурӯхташавии шахсони мансабдор, 1,6% – тӯҳфара ҳамчун коррупсия дарк менамоянд. Боқимонда, яъне 0,34%-и респондентон ҷавоби дигарро интихоб намуданд (аз ҷумла, қисме аз ин респондентон онд ба мафҳуми коррупсия тасаввурот надоштанд, қисми дигар «ҳамаи мафҳумҳои дар боло зикргардида»-ро ҳамчун коррупсия мефаҳманд). Дар сатҳи минтақаҳо низ ғоизнокии фаҳмиши коррупсия муайян гардидааст, ки он дар ҷадвали зер нишон дода мешавад.

Ҷадвали 2. Шумо коррупсия гуфта чиро мефахмед? (фоиз)

	Душанбе	ВМКБ	Сугд	Хатлон	НТЧ	Ҷумҳурия
Ришва	22,9	22,1	21,4	22,5	20,5	22,0
Пора	22,2	22,4	27,3	23,8	21,3	23,7
Фасол	10,0	13,2	8,2	10,4	10,8	10,1
Тамаъҷӯӣ	7,6	9,3	6,9	10,6	12,0	9,21
Сӯйистифода аз вазифа	9,4	7,2	13,3	11,6	10,5	10,9
Хешутаборчиғӣ (непотизм)	3,6	4,4	7,1	4,2	5,0	4,9
Пуштибонӣ	3,9	3,1	2,4	2,8	3,5	3,1
Фурухташавии шахсони мансабдор	3,5	3,1	1,9	1,6	2,6	2,4
Тӯхфа	2,9	1,3	1,1	1,1	1,5	1,6
Дуздии моликияти давлат	6,2	5,0	3,0	2,9	3,7	4,0
Беадолатӣ	4,9	4,1	4,1	3,0	3,9	3,9
Номи мақомоти Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон	2,9	4,7	3,3	4,5	4,3	3,85
Дигар	0,0	0,1	0,0	0,8	0,4	0,34
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100	100

Дар рафти пурсиш доир ба масъалаи ба ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидаи аҳоли чунин саволгузорӣ гардид: «Оё Шумо ягон маротиба бо ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидаед?» (диаграммаи 5), дар ҷавоб 30,9%-и респондентон баъзан ва 4,4% доим (дар маҷмӯъ 35,3%) ба ин ҳолат дучор гардидаи худро тасдиқ намуда, 64,7% қайд намуданд, ки ба ин ҳолат дучор нагардидаанд. Аммо, аксарияти онҳое, ки ба ҳолатҳои коррупсионӣ дучор шудани худро инкор карданд, баъди ба анҷом расидани пурсиш аз ҳолатҳои коррупсионӣ шикоят мекарданд (диаграммаи 5).

Диаграммаи 5. Оё Шумо ягон маротиба бо ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидаед? (фоиз)

Таҳлили маълумоти диаграммаи 5 нишон медиҳад, ки дар сатҳи минтақаҳо нафароне, ки баъзан ба ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидаанд, бештар дар ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ 41,6%, шаҳри Душанбе 39,6% ва ВМКБ 34% ба назар мерасад. Ин ҳолат дар вилоятҳои Сугд 27,4% ва Хатлон 19,8%-ро ташкил медиҳанд.

Ба ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидани аҳоли як тарафи масъала бошад, тарафи дигар ин ба кадом намуди ин ҳолатҳо дучор гардидани мебошад, ки вобаста ба ин, ба респондентон саволи зерин дода шуд: «Шумо ба кадом ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидаед?» (ҷадвали 3). Тибқи ҷавобҳои респондентон дар сатҳи ҷумҳурӣ муайян гардид, ки онҳо бештар ба ҳолатҳои коррупсионӣ аз қабилҳои пора, ки 21,2%-ро ташкил медиҳад, ришва (19,1%), тамаъҷӯӣ (14,7%) ва сӯйистифода аз мансаб (13,5%) дучор гардидаанд. Ҳолатҳои дигари коррупсионӣ, ки респондентон дучор гардидаанд, беадолатӣ – 7,5%, фасол – 6 %, қаллобӣ бо шартномаҳои давлатӣ – 4,4%, пуштибонӣ – 4,3%, робитаҳои хешутаборчиғӣ – 3,9%, дуздии моликияти давлат – 2,8% ва фурухташавии шахсони мансабдор – 2,6%-ро ташкил доданд. Ба кадом намуди ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидани респондентон дар сатҳи минтақаҳои кишвар дар ҷадвали 3 нишон дода мешавад.

Ҷадвали 3. Шумо бо кадом ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидаед? (фоиз)

	Душанбе	ВМКБ	Сугд	Хатлон	НТЧ	Ҷумҳурия
Ришва	18,8	28,8	20,1	19,6	15,9	19,1
Непотизм (робитаҳои хешутаборӣ)	4,6	3,4	4,3	2,6	3,6	3,9
Сӯйистифода аз мансаб	12,2	10,8	15,0	10,5	17,1	13,5
Қаллобӣ бо шартномаҳои давлатӣ	8,6	0,5	2,5	1,2	3,0	4,4
Пора	16,7	20,6	23,3	28,6	20,7	21,2
Фасол	7,2	4,8	4,9	3,3	7,6	6,0
Тамаъҷӯӣ	11,0	5,3	13,6	24,6	16,2	14,7
Пуштибонӣ	6,0	4,1	2,7	2,2	4,9	4,3
Фурухташавии шахсони мансабдор	3,5	3,2	3,1	0,6	2,3	2,6
Дуздии моликияти давлат	4,4	4,3	1,5	1,3	2,4	2,8
Беадолатӣ	7,0	14,2	9,0	5,5	6,5	7,5
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100	100

Чуноне мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, амалҳои коррупсионӣ, ки барои ҳалли мушкилот аз тарафи иштирокчиёни он содир мегардад, дар ин ё он шакл сурат мегирад. Вобаста ба ин, ба респондентон чунин саволгузорӣ гардид: «Оё Шумо барои ҳалли мушкилот ё татбиқи ҳуқуқҳои худ ба ягон нафар тӯхфа ё пора додаед?» (диаграммаи 6). Дар ҷавоб 25,59%-и респондентон ҷавоби «Ҳа-

номбаршуда», «Рӯ ба рӯ нашудаам», «намедонам», «дар ягон мақомот бе пул корат пеш намеравад», «корхонаи ғайридавлатӣ», «дар бисёр мавридҳо расил (квитансия) мепурсам, аммо масъулон боз таҳқир ҳам мекунам».

Диаграммаи 8. Шумо дар кадом сохторҳои давлатӣ бештар ба ҳолатҳои коррупсионӣ рӯ ба рӯ шудаед? (фонз)

Соҳаи маориф	20
Вазорати қорҳои дохилии ҚТ ва сохторҳои он	19
Соҳаи тандурустӣ	16,7
Вазорати адлияи ҚТ	9,1
Мақомоти Судӣ	6,5
Бахши энергетика	4,4
Прокуратура	3
Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон	2,7
Кумитаи андозӣ ва назорати андоз дар маҳал	2,6
Кумитаи давлатии идораи замин ва геодезияи ҚТ	2
Кумитаи меъморӣ ва сохтмонӣ ва ҚТ	1,4
Банкҳо	1,1
Соҳаи нақлиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон	1
Мақомоти ғумрук, раёсатҳои минтақавии ғумрукӣ	1,0
Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ (ҷамоат, маҳалла	0,9
ҶСК Фурудгоҳ	0,8
ҚДФ "Бақайдгирии молу мулкӣ ғайриманкул" (МБТИ)	0,8
Таъминоти об (КВД обу қорезӣ)	0,7
Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон	0,7
Кумитаи дин, тан. ан. ва ҷаш. мар. н. ҚТ ва сохторҳои	0,6
Дигар	0,5
Ҳоҷагии манзилию коммуналӣ (ЖКХ)	0,5
Палатаи ҳисоби Ҷумҳурии Тоҷикистон	0,5
Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо	0,4
Агентии сӯғуртаи иҷтимоӣ ва нафақаи назди Ҳукумати	0,3
Саридораи бойгонӣ (госархив)	0,3
Агентии хариди давлатии мол, қор ва хизматрасонии назди	0,3
Вазорати молияи ҚТ, сарраёсатҳо ва раёсатҳои молия дар	0,3
Соҳаи молия ва иқтисод	0,2
Вазорати қорҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон	0,2
Кумитаи озуқаворӣ ва сохторҳои зертобеи он дар маҳал	0,2
Соҳаи фарҳанг	0,2
Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи	0,2
КВД ХҚД «Тоҷикинспервис» саф. қон. ҚТ дар давлатҳои	0,1
Сарраёсати консулии ВКХҚТ	0,1
Агентии ҳоҷагии ҷағалии н. ҚТ	0,1
Агентии назорати маводи нашъаовари н. ПҚТ	0,1
Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии	0,1
Вазорати саноат ва технологияҳои нави Ҷумҳурии	0,1

- 5,2% раёсатҳои тандурустӣ;
- 4,8% дар Хадамоти санитарии эпидемиологӣ;
- 3,2% дар Агентии давлатии ҳифзи иҷтимоии аҳоли;
- 2,4% дар Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли;
- 1,9% дар Хадамоти назорати давлатии тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли;
- 1,7% дар Хадамоти давлатии экспертизаи тиббӣ ва иҷтимоӣ (ВТЕК);
- 1,1% дар Маркази ҷумҳуриявии экспертизаи тиббӣ ва судӣ.

– Дар сохторҳои Вазорати адлия:

- 48,9% дар САҲШ (ЗАГС);
- 35% дар нотариус;
- 5,4% дар ҳамаи сохторҳои Вазорати адлия;
- 4,8% дар СРИЦ (маҳкама);
- 3,6% Маркази ҷумҳуриявии экспертизаҳои судӣ ва криминалистикӣ;
- 2,3% дар Сарраёсати қонунгузорӣ.

– Дар Мақомоти судӣ:

- 25,3% дар ҳамаи сохторҳои Мақомоти судӣ;
- 24,6% дар Судҳои вилоят, шаҳру ноҳияҳо;
- 18,2% дар Судҳои Олӣ;
- 13,2% дар Судҳои ҳарбӣ;
- 9,6% дар Судҳои олии иқтисодӣ;
- 9,1% дар Судҳои иқтисодии вилоятӣ ва шаҳри Душанбе.

– Дар бахши энергетика:

- 35,8% дар шабакаҳои тақсимот ва фурӯши барқ;
- 27,1% дар шабакаҳои интиқоли барқ;
- 23,6% дар Барқи тоҷик;
- 8,8% дар ҳамаи бахшҳои энергетика;
- 4,7% дар Хадамоти давлатӣ оид ба назорат дар соҳаи энергетика.

– Дар сохтори Вазорати мудофиа:

- 60% дар комиссияриятҳои ҳарбӣ;
- 17,6% дар мизҳои ҳарбӣ;
- 15% дар қисмҳои низомӣ;
- 7,4% дар ҳамаи сохтори Вазорати мудофиа.

– Дар сохтори меъморӣ ва сохтмон:

- 40,6% дар ҳамаи сохтори меъморӣ ва сохтмон;
- 14,5% дар Хадамоти назорати давлатии меъморӣ ва сохтмонӣ;
- 13,7% дар намоёнҳои Кумитаи меъморӣ ва сохтмон дар маҳал;

- 9,4% дар Хадамоти иҷозатномадиҳии фаъолияти шахрсозӣ;
- 7% дар Раёсати экспертизаи давлатии ғайриидоравии ҳуҷҷатҳои лоиҳавии шахрсозӣ;
- 7% дар КВД «Лоиҳакаш»;
- 4,7% дар КВД «Маркази нархгузорӣ дар соҳаи сохтмон»;
- 3,1% дар ЧСК «Шахрофар»;

– Дар соҳаи нақлиёт ба андешаи респондентон:

- 48,6% дар Хадамоти давлатии назорат ва танзим дар соҳаи нақлиёт (лицензия);
- 23,5% дар ҳаман сохтори нақлиёти кишвар;
- 16,2% дар Корхонаи воҳиди давлатии «Роҳи оҳани Тоҷикистон»;
- 11,7% дар Идораи хоҷагии роҳҳои шаҳру ноҳияҳо.

Тавре, ки маълум аст, сар задани зухуроти номатлуб дар байни ҷомеа сабабу омилҳои худро дорад. Яке аз ҳадафҳои талқиботи маҷмӯии сотсиологӣ маъмур низ барои муайян намудани сабабҳои сар задани зухуроти коррупсия дар байни ҷомеа мебошад. Аз ин рӯ, барои муайян намудани сабабҳои он ба респондентон чунин савол дода шуд: «**Ба фикри Шумо сабаби асосии пайдо гардидани ҳолатҳои коррупсионӣ дар чист?**» (ҷадвали 4).

Дар посух аксарияти респондентон ӯ худ 25,6% сабаби асосии пайдо гардидани ҳолатҳои коррупсиониро ба «Сатҳи пасти музди меҳнат ӯ шаронти зиндагӣ» рабт дода, дар баробари ин, 21,56% бар он ақидаанд, ки аз тарафи ин ӯ он нафар «Кӯшиши ба даст овардани даромади иловагӣ» мебошад. Ҳамзамон, ҷой доштан ӯ сабаби пайдо шудани ин зухуроти номатлубро респондентон дар «Бемасъулиятӣ ва бевиҷдонӣ аз тарафи мутахассисони соҳа – 8,5%», «Номукамал будани конунгузории соҳа – 7,8%», «Санҷиши зиёд ва тақрорӣ мақомоти назоратӣ – 6,3%», «Бемасъулиятӣ ӯ бетарафии аҳоли – 5,1%», «Ҷобҷағузорӣ нодурусти кадрҳо ӯ таъини шахсони тасодуфӣ ба мансаб – 4,3%», «Ҳеҷтаборҷигӣ – 4%», «Беҷазо мондан ӯ нокифоягии ҷазо – 4%», «Рӯя накардани одоби касбӣ аз ҷониби кормандони соҳа – 3,9%», «Пуштибонӣ ӯ додани бартарияту имтиёзҳои ғайриқонунӣ – 2,6%», «Ғайрикасибӣ ӯ паст будани савияи дониши кормандони соҳа – 2,5%» ва «Бо роҳи ғайриқонунӣ соҳиби мансаб гардидан ӯ норасоии кадрҳо – 2,4%» мебинанд.

Ҳамзамон, респондентон доир ба ин савол андешаҳои дигар (1,4%) низ доштанд, аз ҷумла қисме аз онҳо «Барои зуд қарат буд шудан», «Олат», «Паст будани маърифати ҳуқуқӣ» ва қисми дигар «Намедонам» ва «Дучор нашудам»-ро қайд карданд.

Сабабҳои пайдо гардидани ҳолатҳои коррупсионӣ дар минтақаҳои алоҳидаи кишвар дар шакли ҷадвал нишон дода мешавад.

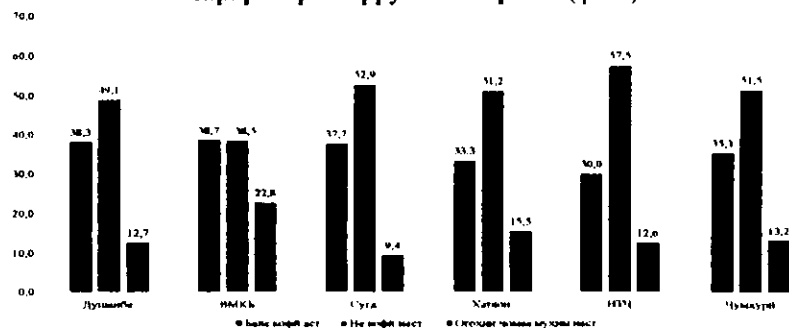
Ҷадвали 4. Ба фикри Шумо сабаби асосии пайдо гардидани ҳолатҳои коррупсионӣ дар чист? (фоиз)

	Душанбе	ВМКБ	Сӯғд	Хатлон	НТҚ	Ҷумҳура
Сатҳи пасти музди меҳнат ӯ шаронти зиндагӣ	25,5	26,0	25,9	25,1	26,1	25,6
Кӯшиши ба даст овардани даромади иловагӣ	21,1	19,5	21,5	23,8	19,2	21,56
Номукамал будани конунгузории соҳа	9,8	11,2	7,4	6,3	6,8	7,8
Санҷиши зиёд ва тақрорӣ мақомоти назоратӣ	6,2	7,1	6,0	6,7	5,8	6,3
Бемасъулиятӣ ва бевиҷдонӣ аз тарафи мутахассисони соҳа	6,6	5,5	11,0	8,5	8,7	8,5
Бемасъулиятӣ ӯ бетарафии аҳоли	5,2	5,3	4,0	4,2	8,2	5,1
Рӯя накардани одоби касбӣ аз ҷониби кормандони соҳа	3,3	3,2	4,6	2,7	6,1	3,9
Ғайрикасибӣ ӯ паст будани савияи дониши кормандони соҳа	2,0	2,3	2,6	2,4	3,4	2,5
Бо роҳи ғайриқонунӣ соҳиби мансаб гардидан ӯ норасоии кадрҳо	2,9	2,1	2,3	2,1	2,3	2,4
Ҷобҷағузорӣ нодурусти кадрҳо ӯ таъини шахсони тасодуфӣ ба мансаб	3,2	4,4	4,6	5,8	2,9	4,3
Бе ҷазо мондан ӯ нокифоягии ҷазо	4,0	4,7	3,3	4,5	3,8	4,0
Пуштибонӣ ӯ додани бартарияту имтиёзҳои ғайриқонунӣ	3,1	3,2	2,1	2,8	1,9	2,6
Ҳеҷтаборҷигӣ	6,3	5,1	4,0	2,3	3,6	4,0
Дигар	0,7	0,5	0,6	2,8	1,4	1,4
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100	100

Сабаби асосии сар задани ҳаргуна омилҳо ва оқибатҳои зараровари он, аз ҷумла ҳолатҳои коррупсионӣ аз ӯгоҳии аҳоли вобаста мебошад, ки ба респондентон доир ба ин саволи «**Ба фикри Шумо сатҳи ӯгоҳии аҳоли оид ба оқибатҳои зараровари коррупсия қифист?**» (диаграммаи 9) пешниҳод гардид. Тибқи таҳлили ҷавобҳои респондентон ба андешаи 35,3% - «Бале, қифӣ аст», ба ақидаи 51,5% - «Не, қифӣ нест» ва ҳамагӣ 13,2% қайд намуданд, ки «Огоҳии ҷомеа муҳим нест».

Вобаста ба ин, қайд кардан зарур аст, ки дар сатҳи минтақаҳои аксарияти аҳоли аз оқибатҳои зараровари коррупсия огоҳ нестанд, аз ин рӯ,

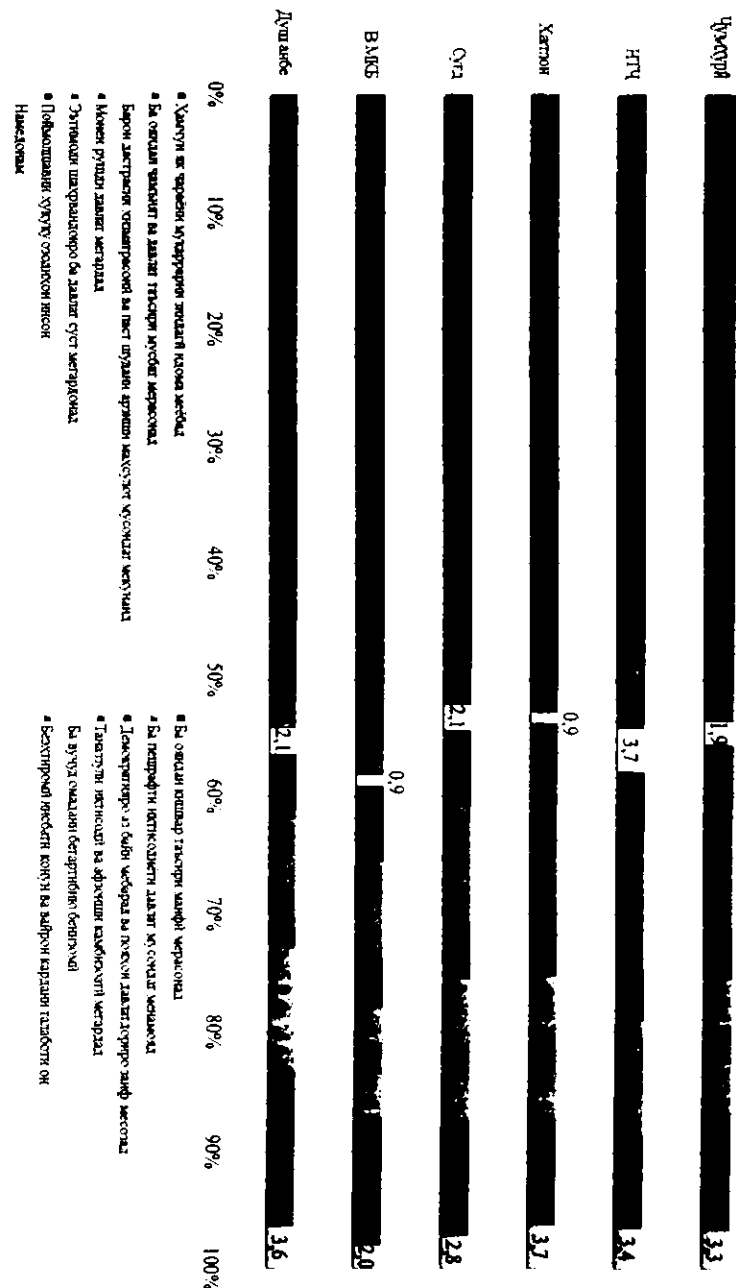
Диаграмман 9. Ба фикри Шумо сатҳи огоҳии аҳоли онд ба оқибатҳои зараровари коррупсия кофист? (фоиз)

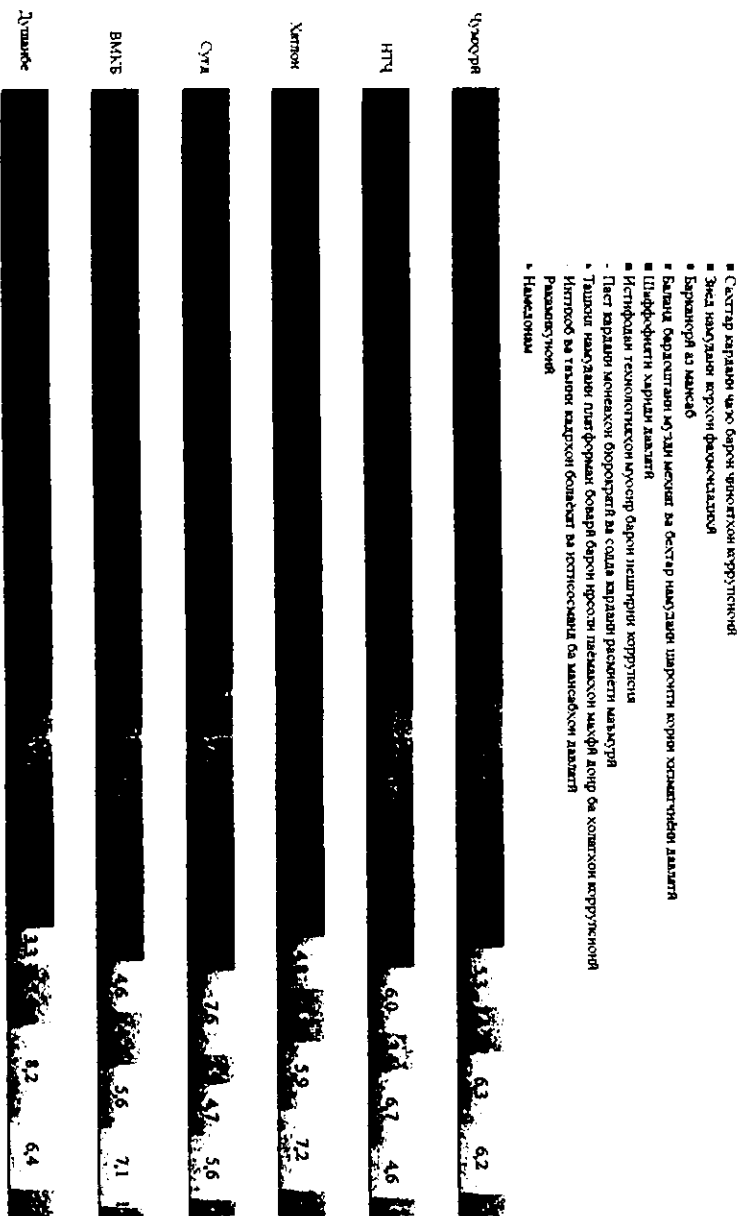
- «Ҳамчун як ҷараёни муқаррарии зиндагӣ идома меёбад» - 18,3%;
- «Монеаи рушди давлат мегардад» - 10,2%;
- «Эътимоди шаҳрвандонро ба давлат суи мегардонад» - 7,4%;
- «Беэҳтиромӣ нисбати қонун ва вайрон кардани талаботи он» - 5,2%;
- «Поймолшавии ҳуқуқу озодии инсон» - 5%;
- «Таназзули иқтисодӣ ва афзоиши камбизоатӣ мегардад» - 4,3%;
- «Ба вуҷуд омадани бетартибӣ бенизоӣ» - 3,6%;
- «Надонам» - 3,3%.

Ҳамзамон, дар байни респондентон нафароне низ буданд, ки ба андешаи онҳо ҳолатҳои коррупсионӣ «Ба ояндаи ҷамъият ва давлат таъсири мусбат мерасонад» - 7,2%, «Ба пешрафти иқтисодиёти давлат мусоидат менамояд» - 3% ва «Барои дастрасии хизматрасонӣ ва паст шудани арзиши маҳсулот мусоидат мекунад» 1,9%-ро ташкил медиҳад. Андешаҳои респондентон доир ба таъсири ҳолатҳои коррупсионӣ дар сатҳи ҷумҳурӣ ва минтақаҳои алоҳидаи он барои маълумот дар шакли диаграмма нишон дода мешавад (диаграммаи 10).

Днаграмман 10. Ба андешан Шумо, ҳолатҳои коррупсионӣ ба ояндаи кишвари мо ва ҷомеа чӣ таъсир расонидан матавонад? (фонз)

Диаграммаи 11. Ба назари Шумо бояд кадом тадбирҳоро барои мубориза ва коҳиш додани сатҳи коррупсия дар чомеа самараноктар истифода намуд? (фон)

Ҳамчунин, аз таҳлили ҷавобҳои респондентон бар месоҷд, ки онҳо ҷиҳати ҳалли мушкилоти масъалаи мазкур барои коҳиш додан ва мубориза бо ин зуҳуроти номатлуб роҳу воситаҳои гуногунро пешниҳод менамоянд.

Аз ин рӯ, дар рафти пурсиши сотсиологӣ ба респондентон ҷиҳати коҳиш додан ва мубориза ба ҳолатҳои коррупсионӣ бо саволи «Ба назари Шумо бояд кадом тадбирҳоро барои мубориза ва коҳиш додани сатҳи коррупсия дар чомеа самараноктар истифода намуд?» (диаграммаи 11) муроҷиат карда шуд. Дар ҷавоб, аз шумораи умумии ба тадқиқот фарогирифташудагон, яъне 21,8% қайд намуданд, ки «Сахттар кардани ҷазо барои ҷиноятҳои коррупсионӣ» ва ба андешаи 21,6% «Зидт намудани корҳои фароғатӣ» барои мубориза ва коҳиш додани ҳолатҳои коррупсионӣ дар байни аҳоли мусоидат менамояд.

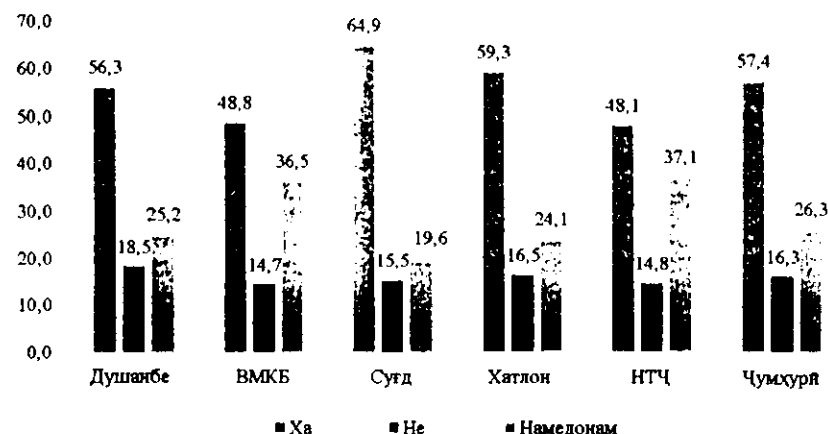
Ҳамзамон, 12,5% қайд намуданд, ки ҷиҳати бартараф намудан ё коҳиш додани он «Баланд бардоштани музди меҳнат ва бештар намудани шароити кории хизматчиёни давлатӣ» мусоидат намуда, ба ақидаи 10,6% «Барқанорӣ аз мансаб» дар бештар мавридҳо боиси коҳиш додани ҳолатҳои коррупсионӣ мегардад. Ҳамзамон, 6,3% «Истифодаи технологияҳои муосир барои пешгирии коррупсия» ва 6,3% респондентон «Интиҳоб ва таъини кадрҳои болаёқат ва ихтисосмандро ба мансабҳои давлатӣ», 6,2% «Рақамизуноии соҳа», 5,3% «Паст кардани монеаҳои бюрократӣ ва содда кардани расмийи маъмурӣ», 4,2% «Ташкил намудани платформаи боварӣ барои ирсолӣ паёмҳои махфӣ доир ба ҳолатҳои коррупсионӣ» ва 3% «Шарфифияти хариди давлатӣ»-ро роҳҳои самаранокӣ мубориза ба ҳолатҳои коррупсионӣ ва коҳиш додани он арзёбӣ намуда, ҳамагӣ 2,2% фикри худро баён карда натавонистанд.

Фикру андешаи респондентон барои муқоиса дар сатҳи минтақаҳои алоҳидан кишвар дар диаграммаи зер нишон дода мешавад.

Таҷриба нишон медиҳад, ки нақши аҳоли ҷиҳати бартараф намудани харгуна мушкилоти ҷомеа ва пешгирии он хеле муҳим мебошад. Зеро, мубориза бо ҳолатҳои гуногуни номатлуб, аз ҷумла ҳолатҳои коррупсионӣ аз ҷиҳати аҳоли ва сатҳи маърифати аҳоли вобастагии зиёд дорад. Доир ба ин, барои муайян намудани нақши шаҳрвандон дар мубориза бо коррупсия ба респондентон ҷунин савол пешниҳод гардид: «Ба назари Шумо шаҳрвандон метавонанд дар мубориза ба коррупсия нақши муҳим дошта бошанд?» (диаграммаи 12). Зимни таҳлил маълум гардид, ки аксарияти респондентон, яъне 57,4% нақши муҳим доштани шаҳрвандонро дар мубориза бо ин зухуроти номатлуб арзёбӣ намуда, 16,3% қайд намуданд, ки шаҳрвандон ягон нақш надоранд. Дар баробари ин 26,3%-и респондентон андешаи худро баён карда натавонистанд.

Дар сатҳи минтақаҳо низ, мубориза бо ин зухуроти номатлубро дар иштироки ҷаҳлонони шаҳрвандон медонанд. Аз ҷумла, дар вилоятҳои Суғд 64,9%, Хатлон 59,3%, шаҳри Душанбе 56,3%, ВМКБ 48,8% ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ 48,1%-и респондентон бар он ақидаанд, ки шаҳрвандон дар мубориза бо коррупсия нақши хеле муҳим доранд. Аксарияти онҳо қайд намуданд, ки агар шаҳрвандон аз ҳуқуқҳои худ огоҳ бошанд ва сатҳи маърифатнокӣишон баланд бошад, пас метавонанд бо ин зухуроти номатлуб мубориза баранд.

Диаграммаи 12. Ба назари Шумо шаҳрвандон метавонанд дар мубориза ба коррупсия нақши муҳим дошта бошанд? (фоиз)

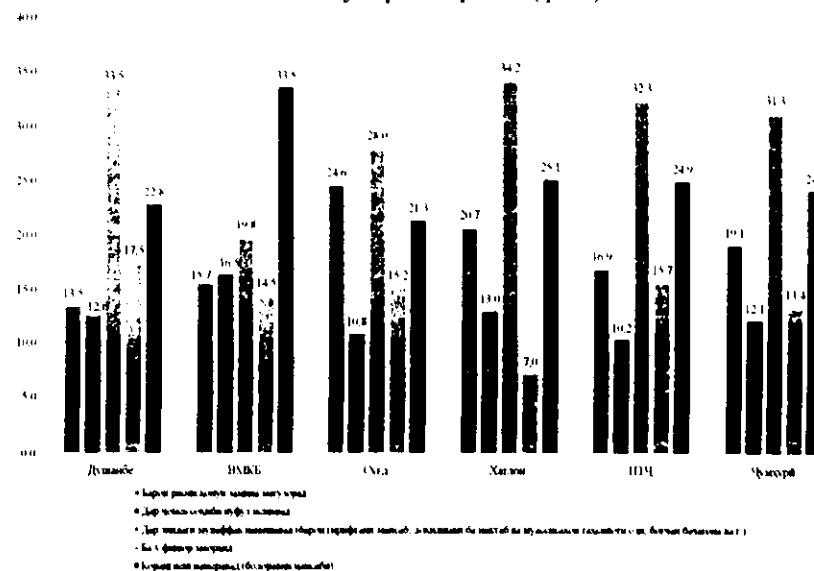

Ҷуноне мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, имрӯз дар байни ҷомеа бар ивази ҳалли мушкилот пешниҳод ё гирифтани пора ё тўхфа дар қадом шакле набошад, ба як одати муқаррари ҳаёти ҷомеа гардидааст. Аксарият маҷбур

мешаванд ва кӯшиш менамоянд, ки барои ҳарчӣ зудтар ҳал гардидани мушкилоташон ришва диҳанд. Зеро, онҳо дарк менамоянд, ки бе пешниҳоди ришва ё пора дар зиндагӣ муваффақ намешаванд ва қорашон пеш намеравад. Вобаста ба ин, ба респондентон бо саволи «Ба фикри Шумо агар шахс ришва надихад, ба қадом ҳолат дучор мегардад» (диаграммаи 13), муроҷиат намудем. Зимни таҳлили ҷавобҳои респондентон маълум мегардад, ки аксарият ба хоҳири дар зиндагӣ муваффақ гардидан ва қорашон пеш рафтан ришва ё пора медиҳанд. Аз ҷумла, 31,3%-и респондентон қайд намуданд, ки дар ҳолати ришва надодан шахс «дар зиндагӣ муваффақ намегардад (аз ҷумла, барои гирифтани мансаб, дохилшавӣ ба мактаб ва муассисаҳои таҳсилоти олий, боғчаи бачагона)», ба андешаи 24,1% «қораш пеш намеравад (аз ҷумла, болоравии мансабӣ)» ва 13,4% бар он ақидаанд, ки агар шахс пора пешниҳод накунад «ба ӯ фишор меоранд». Дар баробари ин, миқдори муайяни респондентон буданд, ки ба андешаи онҳо агар шахс ришва надихад, бо ин амали худ «барои риояи қонун замина мегузорад» ва «дар ҷомеа соҳиби нуфуз мегардад», ки мутаносибан 19,1 ва 12,1%-ро ташкил медиҳанд.

Фикру андешаҳои респондентон доир ба ин масъала дар сатҳи минтақаҳои кишвар дар диаграммаи зер нишон дода мешавад.

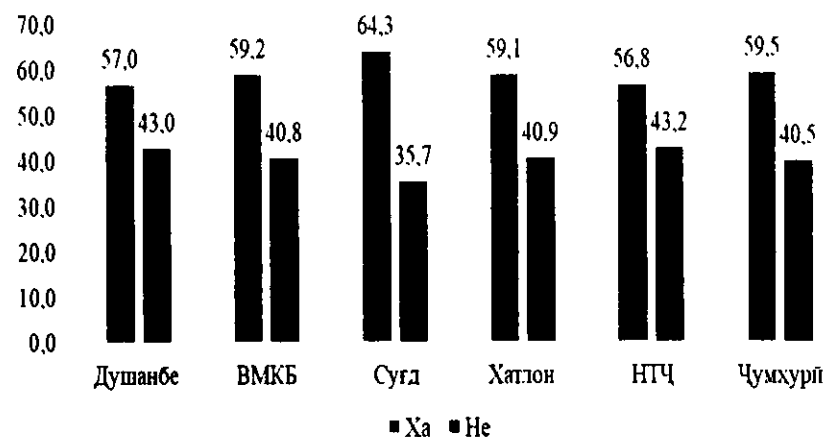
Диаграммаи 13. Ба фикри Шумо агар шахс ришва надихад ба қадом ҳолат дучор мегардад? (фоиз)

Чуноне дар боло қайд гардид, пешгирии ҳамагуна ҳолатҳои номатлуб бевосита аз ғайриқонунии маърифатнокии аҳоли вобаста мебошад. Яке аз роҳҳои пешгирӣ ва мубориза бо ин зуҳуроти номатлуб иштироки ғайриқонунии шаҳрвандони кишвар мебошад, ки онҳо то ҷӣ андоза масъулиятро дарк менамоянд. Дар ин самт, ҳангоми дучор гардидан ё ошкор гардидани ҳолатҳои коррупсионӣ ба мақомоти дахлдори соҳа ҳамкорӣ намудани шаҳрвандаон яке аз роҳҳои муҳими пешгирӣ ва мубориза бо ҳолатҳои коррупсионӣ маҳсуб меёбад.

Барои муайян намудани фикру андешаҳои шаҳрвандон доир ба ин масъала ба респондентон саволи «Оё Шумо медонед, ки ҳангоми дучор шудан ба ҳолатҳои коррупсионӣ ба кучо муроҷиат намоед?» пешниҳод гардид. Таҳлили ҷавобҳо нишон доданд, ки 59,5%-и респондентон ҳангоми дучор гардидан ба ҳолатҳои коррупсионӣ медонанд ба кучо муроҷиат намоянд. Аммо, 40,5%-и онҳо дар ин ҳолат ба кучо муроҷиат кардани худро наметавонанд.

Диаграммаи 14. Оё Шумо медонед, ки ҳангоми дучор шудан ба ҳолатҳои коррупсионӣ ба кучо муроҷиат намоед? (фоиз)

Барои боз ҳам дақиқ намудани респондентоне, ки ҷавоби «Ҷа»-ро интихоб карданд ва ба кучо муроҷиат кардани худро метавонанд, саволи навбатӣ, яъне «Пас ба кучо муроҷиат кардан зарур аст?» (ҷадвали 5), пешниҳод карда шуд. Таҳлили натиҷаи ҷавобҳо нишон медиҳад, ки 61,4%-и респондентон масъалаи тадқиқшавандаро дуруст дарк менамоянд ва медонанд, ки ба мақомоти дахлдори соҳа, яъне Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи кишвар муроҷиат намоянд. Ҳамзамон,

13,96% қайд намуданд, ки ба Прокуратура, 9,46% ба Вазорати корҳои дохилӣ, 3,86% ба роҳбари муассиса, 3,68% Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 3,26% Суд, 2,8% Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 1,28% «ба роҳбари бевосита» муроҷиат намудан лозим аст. Ҳамчунин, 0,3% респондентон, ки ҷавоби «дигар»-ро интихоб намуда, қайд намуданд, ки «ба ҳамаи мақомотҳои номбаршуда», «ба рӯзноманигорон» муроҷиат кардан лозим аст, инчунин, қисме аз онҳо қайд карданд, ки «ба ягонтааш, ҳудашон даст ба коррупсия мезананд».

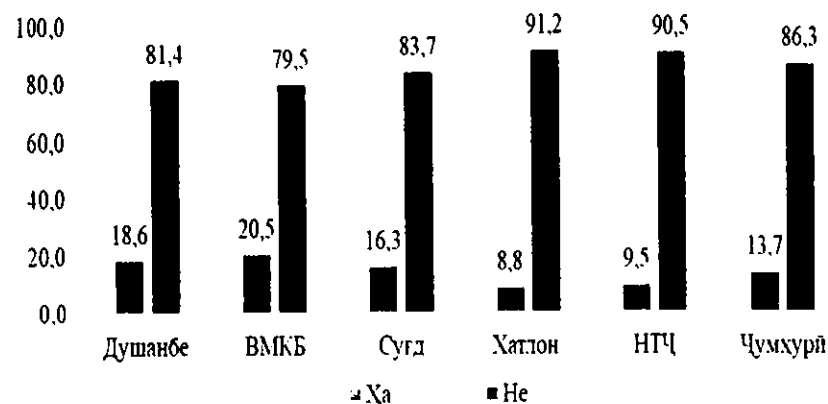
Ҷадвали 5. Пас ба кучо муроҷиат кардан зарур аст? (фоиз)

	Душанбе	ВМКБ	Суд	Хатлон	НТЧ	Ҷумҳурии Тоҷикистон
Вазорати корҳои дохилӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон	6,85	10,14	9,94	11,22	8,79	9,76
Прокуратура	12,35	16,62	9,26	18,99	14,21	15,46
Суд	2,60	1,41	2,1	4,98	3,75	3,96
Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон	3,62	10,70	2,33	2,67	5,13	5,68
Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон	67,97	41,13	69,75	56,67	54,89	61,4
Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон	3,15	9,30	3,13	1,07	2,57	2,5
Ба роҳбари муассиса	2,44	7,89	3,31	3,03	6,52	5,4
Ба роҳбари бевосита	0,86	2,25	0,18	1,07	3,55	2,5
Дигар	0,16	0,56	0,00	0,30	0,59	0,3
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100	100

Ба қадом мақомоти дахлдор муроҷиат намудани шаҳрвандон ҳангоми ба ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидан, як тарафи масъала буда, тарафи дигар, то ҷӣ андоза онҳо онди ин амалӣ номатлуб ба мақомот муроҷиат менамоянд, ҳеле зарур аст. Онди ин масъала ба респондентон, ки ба кучо муроҷиат кардани худро метавонанд, саволи «Оё боре шудааст, ки Шумо онди ҳолатҳои коррупсионӣ ба ягон мақомот ё роҳбари муассисаҳо расман муроҷиат карда бошед?» пешниҳод гардид. Таҳлили ҷавобҳо нишон медиҳад, ки натиҷаи ҷавоби респондентон ҳеле нигаронкунанда буда 86,3%-и онҳо қайд намуданд, ки расман муроҷиат накардаанд. Ҳамагӣ 13,7%

расман мурочиат кардани худро тасдиқ намуданд. Ин ҳолат дар сатҳи минтақаҳои алоҳидаи кишвар низ нигаронкунанда мебошад, ки он дар диаграммаи зер нишон дода мешавад.

Диаграммаи 15. Оё боре шудааст, ки Шумо оиди ҳолатҳои коррупсионӣ ба ягон мақомот ё роҳбари муассисаҳо расман мурочиат карда бошед? (фоиз)

Тибқи ҷавоби респондентон ба мақомотҳои дахлдор расман мурочиат накардани онҳо сабабҳои гуногун дорад. Аз ин рӯ, барои таҳқиқ намудани сабабҳои он саволи навбатӣ, яъне «Агар «НЕ» пас барои ҷӣ?» (ҷадвали 6), дода шуд. Дар ҷавоб респондентон фикру андешаи худро ба тариқи зайл арзёбӣ намуданд:

- 22,3 % телефони боварӣ нест/намедонанд;
- 18,6% мурочиат кардан ғоида надорад;
- 14,5% шахсан ба ҳолати коррупсионӣ дучор нашудаанд;
- 10,9% роҳбарияти муассисаҳо аз амалҳои коррупсионии кормандонашон дарак доранд, вале чора намендешанд;
- 10,2% ба мақомотҳо бовар надоранд;
- 7,6% роҳбарон худ ба амалҳои коррупсионӣ даст мезананд;
- 5,5% роҳбарони мақомот шахсан шахрвандонро қабул намекунанд;
- 5,2% аз мурочиат ба мақомотҳои дахлдор ҳаста шуданд;

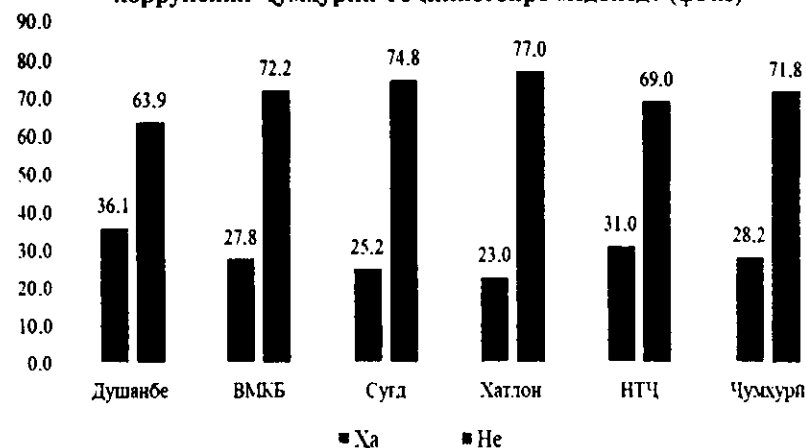
Дар баробари ин, 5,2%-и респондентон ба дигар ҷавобҳоро интиҳоб намуданд, миқдори камро таъкил медиханд, ки ин ҷавобҳо дар ҷадвали зерин оварда мешаванд.

Ҷадвали 6. Агар «НЕ» пас барои ҷӣ? (фоиз)

	Душанбе	ВМКБ	Сугд	Хатлон	НТҶ
Ба мақомотҳо бовар надорам	15,6	9,6	9,6	7,2	10,0
Роҳбарони мақомот шахсан шахрвандонро қабул намекунанд	5,2	3,8	9,9	2,2	5,9
Аз мурочиат ба мақомотҳои дахлдор ҳаста шудам	4,6	4,2	5,4	5,9	4,6
Мурочиат кардан ғоида надорад	22,4	17,0	17,9	14,0	23,1
Телефони боварӣ нест/намедонам	21,4	24,3	27,3	20,7	18,7
Роҳбарияти муассисаҳо аз амалҳои коррупсионии кормандонашон дарак доранд, вале чора намендешанд	8,7	5,2	12,6	11,3	12,0
Роҳбарон худ ба амалҳои коррупсионӣ даст мезананд	10,7	7,1	6,6	4,2	11,1
Ба ҳолати коррупсионӣ дучор нашудаам	9,9	25,2	9,6	26,7	3,5
Намедонам	0,4	0,4	0,3	1,5	6,0
Лозим надонистам	0,6	0,4	0,2	2,2	1,7
Агар зарур шуд мурочиат мекунам	0,4	0,0	0,1	0,5	0,8
Барои ҳудат дарди сар мешавад	0,0	0,2	0,0	0,8	0,4
Беғоида аст	0,1	0,8	0,0	0,6	0,3
Метарсам	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0
Дигар	0,1	1,7	0,3	1,8	1,9
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100

Барои муайян намудани он, ки имрӯз шахрвандони мо оё дар бораи мақомоти соҳавӣ, ки бевосита дар мубориза ба ҳолатҳои коррупсионӣ фаъолият дорад, маълумот доранд ё не ба респондентон савол дода шуд, ки «Оё Шумо суроға, рақами телефони боварӣ ё почтаи электронии Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза ба коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистонро медонед?» (диаграммаи 16). Дар ҷавоб, ҳамагӣ 28,2%-и респондентон оиди ин мақомот маълумот доранд ва 71,8%-и онҳо намедонанд. Таҳлили ҷавобҳо нишон медихад, ки дар сатҳи минтақаҳои алоҳидаи кишвар низ, аксарияти шахрвандон доир ба мақомоти мазкур маълумот надоранд.

Диаграмман 16. Оё Шумо сурога, рақами телефони боварӣ ё почтаи электронии Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистонро медонед? (фоиш)

Пешгирӣ ва мубориза бо ҳолатҳои коррупсионӣ аз шаффофияти фаъолияти мансабдорони давлатӣ вобастагии калон дорад. Зеро, шаҳрвандон маҳз фаъолияти онҳоро нигоҳ карда, шаффофияти онро арзёбӣ менамоянд.

Вобаста ба ин масъала аз респондентон пурсида шуд, ки «Шумо ба шаффофияти фаъолияти мансабдорони давлатӣ то чӣ андоза эътимод доред?» (ҷадвали 7). 34%-и онҳо бар он ақидаанд, ки мансабдорони давлатӣ то кадрӣ имкон бо коррупсия мубориза мебаранд ва 13%-и респондентон ба шаффофияти фаъолияти онҳо боварӣ комил доранд. Яъне онҳо эътимод доранд, ки имрӯз аксари мансабдорони мо дар мубориза бо ин зухуроти номатлуб бетараф нестанд.

Дар баробари ин, 20,8% қайд намуданд, ки «фаъолияти мансабдорони давлатӣ шаффоф нест» ва ба андешаи 15%-и респондентон «мансабдорон аз вазифа сӯйистифода мекунанд», инчунин, 9,8% «мансабдорони давлатӣ ба паҳншавии коррупсия мусоидат мекунанд», «дар иҷрои вазифаи давлатӣ бепарвоӣ ба беэътиборӣ зоҳир менамоянд» - 7,3%.

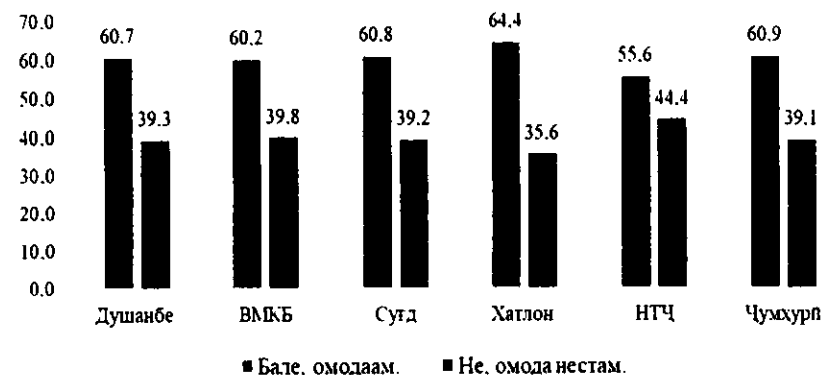
Ҳамзамон, таҳлили эътимоди шаҳрвандон ба шаффофияти фаъолияти мансабдорони давлатӣ дар сатҳи минтақаҳо дар ҷадвали зер оварда мешавад.

Ҷадвали 7. Шумо ба шаффофияти фаъолияти мансабдорони давлатӣ то кадом андоза эътимод доред? (фоиш)

	Душанбе	ВМКБ	Сутд	Хатлон	НТҶ
Мансабдорони давлатӣ ба паҳншавии коррупсия мусоидат мекунанд	11,5	11,0	11,3	4,7	13,5
Мансабдорони давлатӣ то кадрӣ имкон бо коррупсия мубориза мебаранд	25,6	22,8	37,5	44,7	26,3
Фаъолияти онҳо шаффоф нест	26,2	22,8	21,3	17,1	18,7
Ба шаффофияти фаъолияти онҳо боварӣ комил дорам	9,9	21,7	11,8	16,9	9,7
Дар иҷрои вазифаи давлатӣ бепарвоӣ ба беэътиборӣ зоҳир менамоянд	8,1	8,3	5,3	5,1	12,4
Аз мансаб сӯйистифода мекунанд	18,7	13,3	13,0	11,5	19,5
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100

Барои муайян намудани омодагӣ ва ҳамкории аҳоли бо мақомоти дахлдор чихати мубориза бо коррупсия ба респондентон саволи навбатӣ «Оё Шумо омода ҳастед, ки барои мубориза бо коррупсия бо мақомоти дахлдор ҳамкорӣ намоед?» (диаграммаи 17), пешниҳод гардид, ки дар ҷавоб 60,9%-и респондентон ҷавоби мусбат дода, 39,1%-и онҳо рад карданд. Дар сатҳи минтақаҳои алоҳидаи кишвар низ, ҳолат ҳамин тавр арзёбӣ мегардад (нигаред ба диаграммаи зер).

Диаграммаи 17. Оё Шумо омода ҳастед, ки барои мубориза бо коррупсия бо мақомоти дахлдор ҳамкорӣ намоед? (фоиш)

Тавре маълум аст, яке аз роҳҳое, ки ба паҳн гардидани коррупсия дар байни ҷомеа мусоидат мекунад, ин меъёрҳои фарҳангии иҷтимоӣ мебошад. Имрӯз мушоҳидаҳо нишон медиҳад, ки дар байни аксарияти шаҳрвандон ҳолатҳои коррупсионӣ то андозае ба урфу одат табдил ёфта, иштирокчиёни он (яъне ҳам шахси порадиҳанда ва ҳам порагиранда) ин зухуроти номатлубро ҳамчун анъана қабул менамоянд. Доир ба ин масъала назари шаҳрвандон мавриди омӯзиш қарор гирифта, ба респондентон саволи «Ба фикри Шумо, то чӣ андоза меъёрҳои фарҳангии иҷтимоӣ (урфу одат, анъанаҳо, меъёрҳои ҳуқуқӣ, маънавӣ, динию ахлоқӣ) ба паҳншавии коррупсия мусоидат мекунанд» (диаграммаи 18), пешниҳод карда шуд.

Бояд қайд намуд, ки тибқи андешаҳои 29,82%-и респондентон фарҳанги пасти ҷомеа ба паҳншавии коррупсия мусоидат мекунад. Ҳамзамон, 26,94%-и онҳо иброз доштанд, ки имрӯз ҷомеаи моро ба коррупсия тасаввур қардан ғайринимкон аст. Тибқи назари 16,84% вазъи номусонии иҷтимоӣ ба паҳншавии коррупсия мусоидат намуда, 13,78% бар он ақидаанд, ки мансабдорон аз фарҳанги паст ва вазъи иҷтимоӣ суйистифода мекунанд. Дар баробари ин, ба андешаи 12,62%-и респондентон меъёрҳои фарҳангӣ ё иҷтимоӣ ба паҳншавии коррупсия таъсир намерасонад. Масъалаи мазкур дар сатҳи минтақаҳои кишвар гуногун арзёбӣ гардидааст, ки он дар диаграммаи зер оварда мешавад.

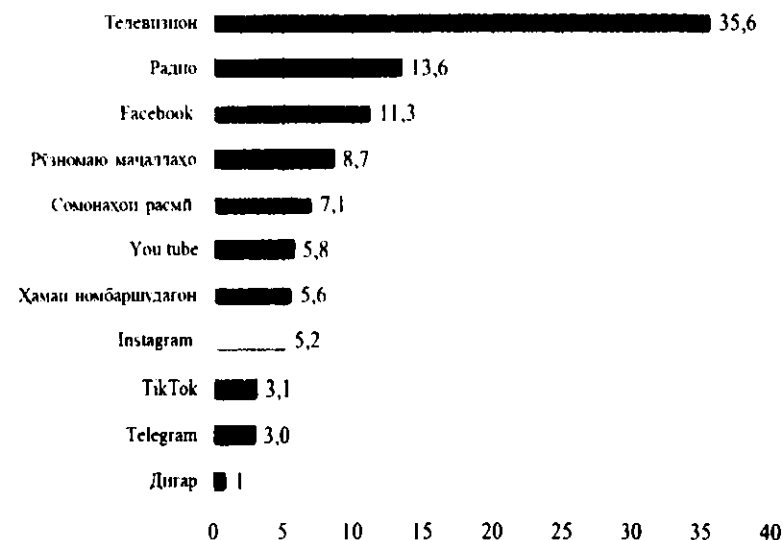
Диаграммаи 18. Ба фикри Шумо, то чӣ андоза меъёрҳои фарҳангии иҷтимоӣ (урфу одат, анъанаҳо, ҳуқуқӣ, маънавӣ, динию ахлоқӣ) ба паҳншавии коррупсия мусоидат мекунанд? (фоида)

респондентон пурсида шуд, ки «Ба назари Шумо кадом намуди воситаҳои ахбори омма бештар дар боран коррупсия ва муқовимат бо ин зухурот иттилоъ/барнома паҳн мекунанд» (диаграммаи 20), дар ҷавоб 35,6%-и респондентон қайд намуданд, ки доир ба ин зухурот тавассути телевизион ва ба назари 13,6% дар радио иттилоъ ё барнома паҳн мегардад. Ҳамин тавр, ба ақидаи 11,3% дар шабакаҳои иҷтимоии Facebook; 5,8% дар You tube; 5,2% дар Instagram; 3,1% дар Tik Tok; 3% дар Telegram иттилоъ паҳн карда мешавад. Ҳамзамон, тибқи андешаи респондентон дар рӯзномаю маҷаллаҳо ва сомонҳои расмӣ онд ба муқовимат иттилоъ паҳн мегардад, ки мутаносибан 8,7 ва 7,1%-ро ташкил медиҳад. Микдори респондентоне, ки ҳамаи воситаҳои ахбори номбаршударо интихоб намуданд, 5,6% мебошанд.

Дар баробари ин, респондентон ҷавоби «дигар»-ро (1%) интихоб намуда, аз ҷумла чунин қайд карданд: «дар ин бора хабар надорам», «смс паёмакҳо», «шиору овезаҳо (банер)», «ҷомеаи шаҳрвандӣ (занакони лаби чуй)», «барқ нест маълумот надорам», «пештар ҳунармандони номдор сахна намоиш медоданд», «вақтҳои охир қариб, ки намебинем», «вақтҳои пештар ҳама аз порахурӣ гап мезаданд, ҳоло телевизион, радио, сомонҳо ҳама хомушанд, ғуе фасод дар ҷомеа нест шуда бошад».

Диаграммаи 20. Ба назари Шумо кадом намуди воситаҳои ахбори омма бештар дар боран коррупсия ва муқовимат бо ин зухурот иттилоъ/барнома паҳн мекунанд? (фоида)

Дар сатҳи минтақаҳо таҳлили ҷавобҳои саволи мазкур нишон медиҳад, ки аз васоити ахбори омма телевизион сарчашмаи асосии паҳнкунандаи иттилоот доир ба коррупсия ва муқовимат бо ин зуҳурот мебошад, ки таносуби он тибқи ҷавобҳои респондентон дар ҷадвали 8 нишон дода мешавад.

Ҷадвали 8. Ба назари Шумо кадом намудҳои воситаҳои ахбори омма бештар дар бораи коррупсия ва муқовимат бо ин зуҳурот иттилоъ/барнома паҳн мекунанд? (% , дар сатҳи минтақаҳо)

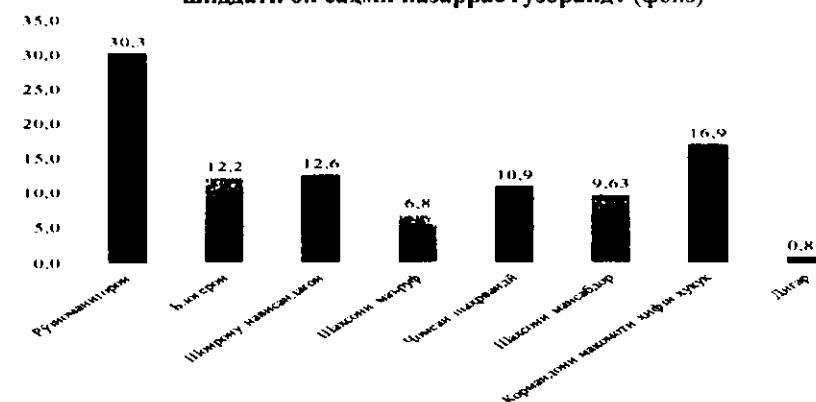
	Душанбе	ВМКБ	Сугд	Хатлон	НТЧ
Телевизион	27,4	33,0	42,4	37,4	35,4
Радио	12,5	15,7	12,4	14,0	15,3
Facebook	13,5	18,9	9,1	9,4	11,6
TikTok	3,3	4,3	2,8	3,3	2,6
Instagram	5,7	3,6	4,0	5,7	6,0
Telegram	3,8	3,8	2,4	2,9	2,6
You tube	5,2	6,8	6,4	6,7	3,7
Рӯзномаю маҷаллаҳо	9,2	7,3	8,5	8,4	9,5
Сомонаҳои расмӣ	8,8	4,3	8,0	5,3	7,5
Ҳамаи номбаршудагон	10,2	1,5	3,4	5,3	4,6
Дигар	0,4	0,8	0,5	1,6	1,2
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100

Саволи минбаъда ба тарғибу ташвиқи муқовимат ба коррупсия ва омилҳои пешгирии он аз ҷониби мутахассисони касбу кори гуногун равона гардида, ба респондентон саволи зерин дода шуд: «Ба фикри Шумо кӣҳо метавонанд дар тарғибу ташвиқи зиддикоррупсионӣ, пешгирии омилҳои коррупсионӣ ва паст кардани шиддати он саҳми назаррас гузоранд?» (диаграммаи 21). Дар ҷавоб, аксарият ё худ 30,3% қайд намуданд, ки рӯзноманигорон метавонанд дар тарғибу ташвиқи ҷораҳои зиддикоррупсионӣ ва пешгирии паст намудани шиддати омилҳои коррупсионӣ саҳми назаррас гузошта метавонанд.

Ҳамзамон, ба андешаи 16,9%-и респондентон кормандони хифзи ҳуқуқ метавонанд саҳми назаррас дошта, шоирону нависандагон ва блогерон низ метавонанд саҳми назаррас гузоранд, ки мутаносибан 12,6% ва 12,2%-ро ташкил медиҳанд. Ҳамин тавр, 10,9% бар он ақидаанд, ки ҷомеаи шаҳрвандӣ; 9,63% шахсони мансабдор ва ба назари 6,8%-и респондентон шахсони маъруф метавонанд доир ба тарғибу ташвиқи масъалаи мазкур саҳми назаррас дошта бошанд (ҷавоби респондентон доир ба ин савол дар сатҳи минтақаҳо дар ҷадвали 9 оварда мешавад). Ҳамзамон, респондентон ҷавоби

«дигар»-ро (0,83%) интихоб намуда, аз ҷумла чунин қайд карданд, ки дар муқовимат бо коррупсия бояд «ҳама дар якҷоягӣ» ва «кормандони Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи ҚТ» мубориза баранд.

Диаграммаи 21. Ба фикри Шумо кӣҳо метавонанд дар тарғибу ташвиқи зиддикоррупсионӣ, пешгирии омилҳои коррупсионӣ ва паст кардани шиддати он саҳми назаррас гузоранд? (фоиз)

Ҷадвали 9. Ба фикри Шумо кӣҳо метавонанд дар тарғибу ташвиқи зиддикоррупсионӣ, пешгирии омилҳои коррупсионӣ ва паст кардани шиддати он саҳми назаррас гузоранд? (фоиз)

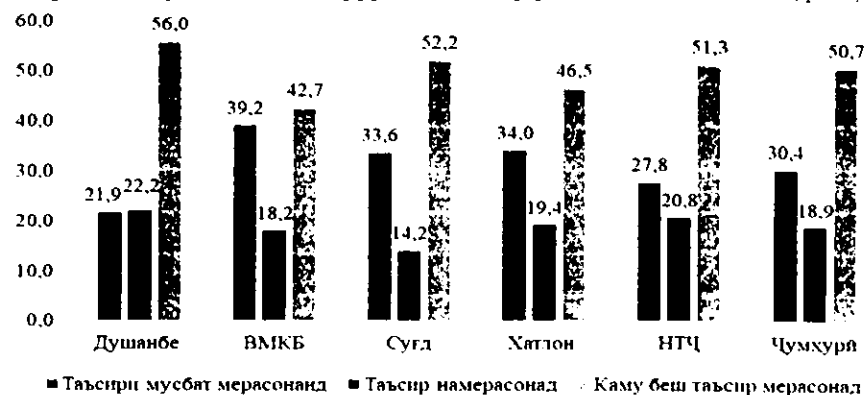
	Душанбе	ВМКБ	Сугд	Хатлон	НТЧ
Рӯзноманигорон	29,1	34,4	28,3	29,5	35,2
Блогерон	11,9	14,5	12,3	11,4	13,1
Шоирону нависандагон	14,0	11,1	10,2	14,1	11,5
Шахсони маъруф	7,2	4,2	7,0	7,2	5,7
Ҷомеаи шаҳрвандӣ	11,2	9,6	11,6	9,3	12,8
Шахсони мансабдор	10,2	7,1	8,3	11,3	8,4
Кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқ	16,1	18,8	22,1	15,2	12,7
Дигар	0,3	0,3	0,1	2,0	0,6
Ҳамагӣ	100	100	100	100	100

Ниҳоят саволи ҷамъбасти тадқиқоти мазкур оид ба таъсири ҷомеаи шаҳрвандӣ ба рафтори аҳоли дар самти муқовимат ба коррупсия равона гардида, аз респондентон пурсида шуд, ки «То кадом дараҷа ҷомеаи шаҳрвандӣ ба рафтори аҳоли дар самти муқовимат ба коррупсия таъсир расонида метавонад?» (диаграммаи 22), дар ҷавоб 30,4% таъсири мусбат

расонидани онро кайд намуда, 18,9% иброз доштанд, ки ҷомеаи шаҳрвандӣ таъсир намерасонад.

Ҳамзамон, ба андешаи 50,7%-и респондентон ҷомеаи шаҳрвандӣ ба рафтори аҳоли дар самти муқовимат ба коррупсия каму беш таъсир мерасонад. Дар минтақаҳои алоҳидаи кишвар низ, аксарияти респондентон бар он андешаанд, ки ҷомеаи шаҳрвандӣ доир ба масъалаи мазкур каму беш таъсир мерасонад, нигаред ба диаграммаи зер.

Диаграммаи 22. То кадом дараҷа ҷомеаи шаҳрвандӣ ба рафтори аҳоли дар самти муқовимат ба коррупсия таъсир расонида метавонад? (фоиз)

ХУЛОСА

Ҳамин тавр, кайд кардан зарур аст, ки яке аз ҳадафҳои асосии тадқиқоти маҷмӯии сотсиологӣ вобаста ба зухуроти коррупсия ба даст овардани маълумоти бозғатимод ва фикру андешаҳои воқеъбинонаи шаҳрвандон оид ба зухуроти коррупсионӣ ба ҳисоб рафта, аз тарафи тадқиқотчиён мавриди омӯзиши ҳаматарафа қарор гирифта шуд. Аз натиҷаи тадқиқот метавон чунин хулоса намуд:

1. Дар раванди пурсиш маълум гардид, ки дар аксари минтақаҳои кишвар доир ба ҷой доштани омилҳои коррупсионӣ мушкилоти асосии тадқиқоти маҷмӯии сотсиологӣ набудани равобитаи бозғатимоди аҳоли бо намоёндогони мақомоти идораҳои давлатӣ ба шумор рафта, қисми муайяни респондентон ҳангоми пурсиш бо эҳтиёт кӯшиш мекарданд, ки аз посух додан ба саволҳо худдорӣ намоянд. Бештари онҳо, аз ҷумла, соҳибқарон, муҳоҷирони меҳнатӣ, ҷавонон, донишҷӯён, маъҷубон, бекорон, ходимони дин ва деҳқонон дар аксари ҳолатҳо кӯшиш мекарданд, ки аз посух додан натавонанд фаҳмиши коррупсия, балки аз ҷавоб додан ба ҳама саволҳо худдорӣ намоянд.

2. Новобаста аз ин, ба тадқиқотчиёни мо муяссар гардид, ки дар доираи интихобномаи тадқиқот кишрҳои гуногуни ҷомеаро дар тадқиқот фаро гирифта, тибқи саволномаи тартибдодашуда пурсиши худро ба анҷом расонанд. Дар раванди тадқиқот надохтани тасаввуроти зарурӣ вобаста ба зухуроти коррупсия ва дарки амиқи сиёсати давлатӣ дар самти муқовимат ба коррупсия аз ҷониби аксарияти шаҳрвандон мушоҳида гардида, қисми зиёди онҳо ба ҳолатҳои коррупсионӣ дучор гардидани худро инкор карданд, ки ин аз далели ҳамчун иштирокчиҳои ҳолатҳои коррупсионӣ будани онҳо дарак медиҳад.

3. Таҳлили натиҷаи тадқиқот собит месозад, ки коррупсия ҳамчун зухуроти номатлуб дар байни кишрҳои гуногуни ҷомеа вучуд дошта, шаҳрвандон қариб дар ҳамаи сохторҳои давлатии дахлдор вобаста ба мушкилоташон дучор гардида, дар маҷмӯъ, тибқи андешаи аксари ба тадқиқот фарогирифташудагон ба як ҳолати муқаррари ҳаёти ҳаррӯзаи шаҳрвандони кишвар табдил ёфтааст. Ин аст, ки аксарияти респондентон зимни пурсиш вучуд доштани ҳолатҳои коррупсиониро тасдиқ намуда, кайд менамоянд, ки шахсан худашон барои ҳалли мушкилоташон ба ин зухуроти номатлуб даст задаанд. Тибқи таҳлили ҷавобҳои респондентон дар сатҳи ҷумҳурӣ таҳлили ҷавобҳои респондентон нишон медиҳанд, ки онҳо бештар дар соҳаҳои маориф (20%), тандурустӣ (16,7%), сохторҳои Вазорати қорҳои дохилӣ (милитсия) (19%), Вазорати адлия (9,1%), Мақомоти судӣ (6,5%), баҳиши энергетика (4,4%), Прокуратура (3%), Вазорати мудофия (2,7%)

Кумитаи андоз ва нозироти андоз дар маҳал (2,6%), Кумитаи идораи замин дар маҳал (1,4%), Кумитаи мсѐморѐ ва сохтмон (1,4%), банкҳо (1,1%), мақомоти гумрук, раѐсатҳои минтакавии гумрукѐ (1%), соҳаи нақлиѐт (1%), Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатѐ (ҷамоат, маҳалла ва ғайра) (0,9%) ва ғайраҳо рӯ ба рӯ гардидаанд.

4. Тибки назарсанѐѐ маълум гардид, ки имрӯз ҳолатҳои коррупсионѐи бештар дар сохторҳои давлатие, ки фаъолияти ҳаррӯзаи онҳо бевосита бо иштироки ҷомеа сурат мегирад, паҳн гардидааст. Аз ҷумла, соҳаҳои серистѐмоли ҷомеа, аз қабилӣ маорифу тандурустѐи, сохторҳои Вазорати қорҳои дохилѐ, адлия, мақомоти судѐ, баҳши энергетика, Кумитаи андоз ва нозироти андоз дар маҳал, Кумитаи давлатии идораи замин дар маҳал, мақомоти прокуратура ва ғайраҳо аз он сохторҳое мебошанд, ки аксарияти шаҳрвандон мавҷудияти ҳолатҳои коррупсиониро тасдиқ намудаанд.

5. Аксарияти респондентоне, ки дар минтақаҳои шахрѐи зиндаѐи мекарданд, аз ҳолатҳои коррупсионѐи дар шахрқойҳо нигаронѐи намуда, изҳор доштанд, ки бештар дар шахрқойҳо онҳоро ҳолатҳои коррупсионѐи дар сохторҳои давлатѐи, аз ҷумла, Кумитаи андоз, ҚФБТ «Бақайдгирии молу мулки ғайриманкул» (МБТИ), Идораи давлатии нотариалѐи (нотариус), сабти асноди ҳолати шаҳрвандѐи (САҲШ), Шабақаҳои тақсимот ва фуруши барк, Кумитаи идораи замин, кормандони БДА, соҳаҳои маорифу тандурустѐи таъшиш медиҳанд. Шаҳрвандон вобаста ба масъалаи талқиқшаванда сабабҳои асосии пайдо гардидани ҳолатҳои коррупсиониро, пеш аз ҳама, сатҳи пасти музди меҳнат ѐ шаронти зиндаѐи ва қўшиши ба даст овардани даромади иловаѐи рабт медиҳанд, ки ин метавонад ба ояндаи кишвар таъсири манфѐи расонад.

6. Тибки андешаи респондентон аз тарафи мутахассисони соҳаҳои гуногун бар ивази хизматрасониҳо ситонидани маблағ ѐ тўҳфа бо роҳҳои гуногун анҷом дода мешавад, ки он аксари шаҳрвандонро ба таъшиш овардааст. Раванди пурсиш нишон дод, ки тибки назари пурсидашудагон шахсоне, ки мушкилоти шаҳрвандонро ҳал менамоянд, бар ивази хизматрасониашон ошқоро пора талаб менамоянд ѐ худ ҷиҳати ба даст овардани он ба шаҳрвандон ишора мекунанд. Дар баробари ин, қисми муайяни шаҳрвандон ба хотири саривакт ҳал намудани мушкилоташон бо хоҳиши ҳудашон ба мутахассисони ин ѐ он соҳа пора пешниҳод мекунанд, ки ин ҳолатҳо бевосита ба паҳн гардидани ҳолатҳои коррупсионѐи дар байни ҷомеа мусондат менамояд.

7. Вобаста ба талаб намудани пора ѐ тамаъқўѐи аз тарафи баъзе иштирокчиѐи ҳолатҳои коррупсионѐи дар аксари минтақаҳо, баҳусус минтақаҳои шахрѐи шаҳрвандон зерсохторҳои соҳаҳои маорифу тандурустиро

ҳамчун ниҳоди фасодзада унвон намуданд. Тибки мушоҳидаҳо фасодзада унвон намудани ин соҳаҳо сабабҳои худро дошта, сабаби асосиаш дар он аст, ки қариб кулли аҳоли, яъне сад дарсади шаҳрвандони мамлакат ҳатман қорашон ба ин ду ниҳод: маориф (қўдакистонҳо, муассисаҳои таъсилоти миѐна, литсею коллеҷҳо, донишқадаю донишгоҳҳо ва ғайра) ва тандурустѐи (марказҳои саломатѐи, беморхонаҳо, шифохонаҳо, таваллудхонаҳо ва ғайра) меафтад. Бинобар ин, фасодзада унвон қардани ин ниҳодҳои иҷтимоѐи шояд аз фарогир будани хизматрасониҳои маорифу тандурустѐи дар кишвар алоқаманд бошад. Зеро ба ниҳодҳои дигар, аз ҷумла мақомоти судѐи, прокуратура ва ғайра ҳамонҳое қорашон меафтад, ки худ ва ѐ наздиқонашон ба ҳайси гумонбаршаванда ва ѐ ҷабрдида мурочиат мекунанд. Аз хизматрасониҳои соҳаҳои маорифу тандурустѐи бошад, тақрибан ҳама истифода мебаранд ва ин яке аз сабабҳои ҷунин шакл гирифтани нигоҳи омма нисбат ба соҳа мебошад.

8. Дар масъалаи он, ки имрӯз шаҳрвандон ҳангоми дучор шудан бо ҳолатҳои коррупсионѐи ба мақомотҳои дахлдор мурочиат мекунанд ѐ не?, аксарияти шаҳрвандони ба ин ҳолат дучоргардида ба мақомоти дахлдор мурочиат намекунанд. Сабаби мурочиат нақардани худро ба мақомотҳо бовар надостан, мурочиат қардан бсфеида, телефони боварѐи набудан, ба амалиҳои коррупсионѐи даст задани ҳуди роҳбарони мақомот ва ғайра рабт медиҳанд. Аз ин рӯ, онҳо мурочиат қардани худро зарур намешуморанд.

9. Қайд қардан зарур аст, ки сатҳи огоҳии аҳоли оид ба оқибатҳои зараровари ҳолатҳои коррупсионѐи кофѐи набуда, аксарияти шаҳрвандон қайд намуданд, ки ҳарчанд тавассути телефонҳои мобилѐи паѐмақҳои Агентии назорати давлатии молияѐи ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҷиҳати мурочиат намудан ба мақомот ҳангоми дучор шудан ба ҳолатҳои коррупсионѐи гирифта бошанд ҳам, аммо рақамҳои бовари ин ниҳодро намендонанд. Аксарияти шаҳрвандони пурсидашуда суроға, рақами телефони боварѐи ѐ почтаи электронии ниҳоди мазкурро намендонанд. Аз ин рӯ, дар байни аҳоли зиѐд намудани қорҳои фаҳмондадихѐи хеле муҳим мебошад. Зеро аксарияти онҳо омода ҳастанд барои мубориза бо коррупсия бо мақомоти дахлдор ҳамқорѐи намоянд.

Дар маҷмўѐи, ҷоннок намудани равобити эътимоднок миѐни шаҳрвандон ва мақомоти давлатѐи, баланд бардоштани сатҳи зарурии огоҳии аҳоли оид ба оқибатҳои зараровари коррупсия ва муборизаи дастаҷамъона бо ин зухурот ба манфиати ҷомеа ва давлат буда, дар пешрафти соҳаҳои гуногун нақши муҳим дорад.